

COVID-19 PANDEMİ SÜRECİNDE OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİN YENİDEN YAPILANDIRILMASI

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Hatice Zeynep İNAN¹

¹ Doç. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, Temel Eğitim Bölümü, Okul Öncesi Eğitimi ABD, zeynepinan@uludag.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6247-7857.

Geliş Tarihi: 17.06.2020 Kabul Tarihi: 04.11.2020 DOI: 10.37669/milliegitim.754307

Öz: Okul öncesi eğitim, 2020 yılı başında ortaya çıkan pandemi nedeniyle sekteye uğramıştır. Pandemiyle birlikte gelen “yeni normal”de bazı okullar yeni duruma adapte olamamış ve kapanmış, bazı okullar ise halen çözüm yolları aramaya devam ederek ayakta durmaya çalışmaktadır. Bu araştırmanın amacı, pandemi döneminde sekteye uğrayan okul öncesi eğitimde üretilen çözümlere ilişkin durum tespiti yapmak ve yeni normalde okul öncesi eğitimin yeniden yapılandırılmasına yardımcı olacak öneriler oluşturmaktır. Araştırmaların kısıtlı olduğu ve acil gelişen pandemi döneminde okul öncesi eğitimin sağlıklı olarak devam etmesi için geniş bir alan yazın taranmış ve sentezleme tekniğiyle verilerin değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Bunun için, Noblit ve Hare’nin yedi basamaklı meta-etnografi metodu izlenerek, ebeveynlerin çocuklarının sağlığına ilişkin karar verme süreçleri, Türkiye’de okul öncesi eğitim için MEB tarafından alınan kararlar, dünyada COVID-19 virüsünün okul öncesi eğitime yansımaları ve İtalya’daki Reggio Emilia anaokulları örneği sentezlenmiştir. Meta-etnografi metoduna uygun olarak, farklı veri kaynaklarının (nitel ve nicel araştırmalar, gri alan yazın ve profesyonel uzmanlık) yorumları hem karşılaştırmalı hem de kümülatif olarak sentezlenmiş, bağlantılar kurulmuş ve temel bulgulara dayanılarak çözüm önerileri geliştirilmiştir. Çalışma sonucunda Türkiye’de okul öncesine yönelik COVID-19 yapılanması için bir çalışma ekibi kurulmasına, okula dönüşler yavaş ve en acil olandan başlamasına, okula dönüşte, temizlik, sosyal mesafe, damlacık oluşumunu engelleme gibi kurallara uyulmasına, dolaşımın azaltılmasına, çocukların yaşlarına uygun yöntem ve tekniklerle rahatlatılmasına, risk altındaki çocuklara destek sağlanmasına, anti-viral ve anti-bakteriyel kumaşlardan kıyafet ve eğitim malzemesinin üretilmesine, çocukların iyi-oluş halleri için ihtiyaçlarının karşılanmasına, eğitimde kriz yönetimine ilişkin ebeveynlere/eğitimcilere eğitim verilmesine, ailelerin ve çocukların kendilerini yalnız hissetmemelerinin sağlanmasına, evde kalan okul öncesi çocuklar için projeler üretilmesine, online eğitime erişimi olmayan çocuklar için alternatif yollar bulunmasına, uzaktan eğitimin verimli olması için çocukların öz-düzenleme ve üst bilişsel gibi becerilerinin, gelişimsel özelliklerinin ve bireysel farklılıklarının dikkate alınmasına, uzaktan eğitimde etkileşimli çalışmaların hazırlanmasına ve çocukların oyunla öğrendiğinin unutulmamasına ilişkin öneriler getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: COVID-19; Okul öncesi eğitim; Meta-etnografi

RESTRUCTURING EARLY CHILDHOOD EDUCATION DURING THE COVID-19 PANDEMIC

Abstract:

Preschool education has been interrupted due to the pandemic that emerged at the beginning of 2020. In the “new normal” that came with the pandemic, some schools could not adapt to the new situation and were closed, and some schools are still trying to survive by looking for solutions. The purpose of this research is to determine the situation regarding the solutions produced in the preschool education that was interrupted during the pandemic and to create hypotheses/suggestions to help restructure preschool education in Turkey. A wide range of literature has been evaluated and synthesized in order to maintain a healthy preschool education during the pandemic in which limited research has been done. To achieve this, Noblit and Hare’s seven steps meta-ethnography method were used, taking into account the decision-making processes of parents, the decisions taken by the Turkish Ministry of Education, the status of COVID-19 pandemic throughout the world, and the education at exemplary Reggio Emilia schools in Italy. In accordance with the meta-ethnography method, interpretations of different data sources (qualitative and quantitative research, gray literature and professional expertise) were synthesized comparatively and cumulatively, links among the synthesis were established, and finally hypotheses/suggestions were developed based on the findings of the current research. These hypotheses/suggestions include establishing COVID-19 working team in Turkey; going back to school slowly starting from the most urgent; following school rules, such as hygiene, social distance, prevention of droplets; reducing circulation; helping children be relaxed with the help of methods and techniques which are appropriate for their age; providing support for children at risk; producing clothes and educational materials from anti-viral and anti-bacterial fabrics; meeting children’s needs for the well-being of them; providing parents/educators training on crisis management in education; being ensured that families and children do not feel alone; producing projects for preschool children staying at home; finding alternative ways for children who do not have access to online education; taking self-regulation and metacognitive skills of children into consideration for the effectiveness of distance education; preparing interactive activities for preschool children staying at home; remembering that children learn with play.

Key Words: COVID-19; Preschool education; Meta-ethnography

Giriş

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de okul öncesi eğitim kurumları 2020 yılı başında ortaya çıkan pandemi nedeniyle eğitime ara vermiş ve okul öncesi eğitim sekteye uğramıştır. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB, 2020) okul öncesi eğitim kurumlarının 1 Haziran 2020 itibarıyla tekrar hizmet vermesine izin vermiş ve COVID-19 virüsünün bulaşmasını engellemek için alınması gereken önlemleri kurumlara bildirmiştir. Okullar hızlıca gerekli hazırlıkları yapmış, MEB’in bildirdiği önlemleri hayata geçirmiş ve kapılarını eğitim için açmıştır. Ancak, “Yeni Normal” olarak adlandırılan bu süreçte bazı okullar yeni duruma adapte olamamış ve kapanmış, bazı okullar ise halen çözüm yolları aramaya devam ederek ayakta durmaya çalışmaktadır.

Pandemi nedeniyle aileler haftada ortalama 49.7 saat fazladan çocuk bakımına vakit ayırmak zorunda kaldığı halde (Sevilla ve Smith, 2020), veliler çocuklarının sağlığı konusunda karar almada endişe etmekte ve çocuklarını okula gönderip göndermeme konusunda kararsız kalmaktadır (Drane, Vernon ve O’Shea, 2020). Okul öncesi eğitim kurumları yeni normalde pandemiden kaynaklanan sebeplerden dolayı uyum süreci yaşamaktadır ve üretilen çözümler çoğunlukla sosyo-ekonomik durumu iyi olan ailelerin çocuklarına yöneliktir (Spaull, 2020; Thomas ve Rogers, 2020; UNESCO, 2020b; World Bank, 2020; Wright, 2020; Xafis, 2020; Zero to Three, 2020). Öte yandan, tüm çocukları kapsayacak şekilde okul öncesi eğitimin yeniden yapılandırılması süreci ve yeni normal, Mutton’un (2020) dediği gibi, eğitimcilerin kendilerini değiştirmeleri ve geliştirmeleri için mükemmel bir fırsat olabilir. Dolayısıyla, yeni normal sürecinde okul öncesi eğitimi yeniden yapılandırmak ve daha fazla çocuk merkezli eğitim sunabilmek için değişmek ve gelişmek şart olmuştur.

Çalışmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, pandemi döneminde sekteye uğrayan okul öncesi eğitimde üretilen çözümlere ilişkin durum tespiti yapmak ve yeni normalde okul öncesi eğitimin yeniden yapılandırılmasına yardımcı olacak öneriler oluşturmaktır. Araştırmaların kısıtlı olduğu ve acil gelişen pandemi döneminde okul öncesi eğitimin sağlıklı olarak devam etmesi için geniş bir alan yazın taranmış ve sentezleme tekniğiyle verilerin değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Bunun için, ebeveynlerin çocuklarının sağlığına ilişkin karar verme süreçlerini anlamak, Türkiye’de okul öncesi eğitim kurumları için MEB tarafından alınan kararları incelemek, yurt dışındaki COVID-19 virüsünün okul öncesi eğitime yansımalarına bakmak ve okullarda COVID-19 virüsüne ilişkin alınan kararları ve İtalya’daki Reggio Emilia anaokulları bağlamında uygulamaları incelemek ve sentezlemek için ilgili alan yazın taranmıştır. Bu çalışmanın nihai amacı, tüm bu araştırmaların meta-sentezini yaparak, pandemi sürecinde Türkiye’deki okul öncesi eğitimi yeniden yapılandırmaya yönelik öneriler sunmak, karar vericilere ve ebeveynlere ışık tutmaktır. Bu amaca uygun olarak, bu çalışmanın araştırma sorusu şudur:

1- Pandemi sürecinde Türkiye'deki okul öncesi eğitimin yeniden yapılandırılması için neler yapılmalıdır?

Alan yazın ve çeşitli kaynakların ışığında araştırma sorusuna yanıt aranırken, şu alt sorular sorulmuştur: "Ebeveynlerin pandemi zamanı çocuklarının sağlığına ilişkin karar verme süreçleri nasıldır?" "Türkiye'de okul öncesi eğitim kurumları için pandemiye ilişkin alınan kararlar nelerdir?" "Pandemi, yurt dışındaki okul öncesi eğitime nasıl yansımıştır?" "Pandemi, okul öncesi eğitimde 'Altın Standart' olarak tanınan İtalya'daki Reggio Emilia anaokullarında eğitime nasıl yansımıştır?"

Araştırmaların çok az olduğu ve belirsizliğin yoğun olduğu bu COVID-19 pandemi döneminde, ebeveynlere ve karar vericilere yardımcı olması amacıyla, meta-etnografi metodu kullanılmıştır. Bunun için Noblit ve Hare'nin (1988) yedi basamaklı meta-etnografi metodu izlenmiş, ancak Atkins ve diğerlerinin (2008) belirttiği gibi araştırmanın ihtiyacına göre basamaklar yeniden şekillendirilmiştir.

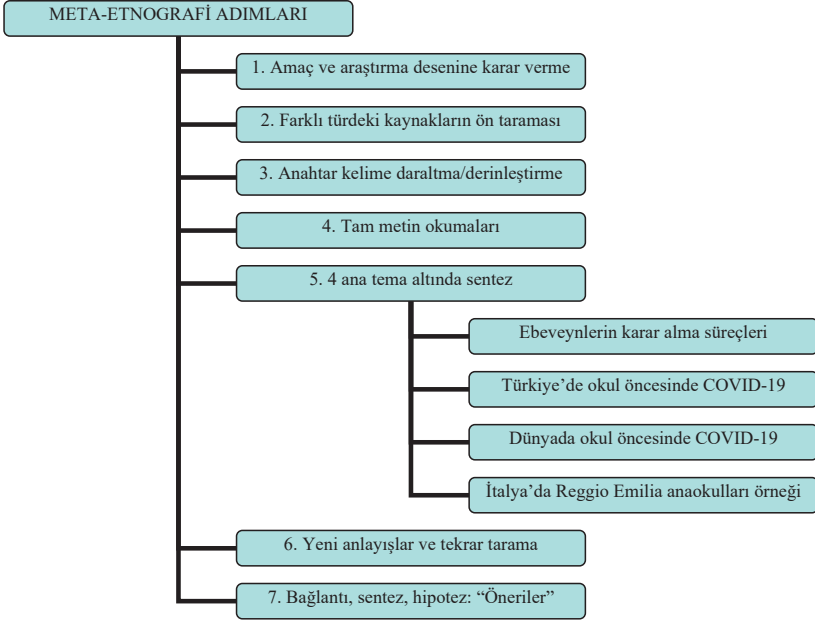
Yöntem

Araştırma Deseni

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntem ve tekniklerinden biri olan meta-etnografi metodu seçilmiştir çünkü meta-etnografi metodu çeşitli çalışmalarını yorumlamaya ve tümevarım yoluyla kümülatif sentez yapmaya olanak sağlamaktadır (Ellis, 2009; Elsevier, 2020; Hughes ve Noblit, 2017; Noblit ve Hare, 1988; Noyes, 2006). Meta-etnografi metodunun amacı, birinci elden analiz metotlarına benzer şekilde, nitel ve nicel araştırmaların sonuçlarını ve farklı türdeki kaynakları (örn., gri literatür ve profesyonel uzmanlık kaynakları) sentezleyerek yorumlamak ve endüksiyon (tümevarım) yoluyla genellemelere ulaşmaktır (Elsevier, 2020; Noyes, 2006). Ancak meta-etnografi, meta-analizdeki gibi sadece nicel araştırma sonuçlarını incelemek, sadece benzer araştırmaları karşılaştırmak ve sayılarla yorumlar yapmak gibi kısıtlılıklar içermez (Elsevier, 2020). Meta-etnografi metodunda amaç anlamaktır ve bu metotta, tüm verilerin (örn., nitel ve nicel araştırmalar, gri literatür ve profesyonel uzmanlık kaynakları) yorumlarının hem karşılaştırmalı hem de kümülatif sentezleri sunulur ve genellemelerde ortaya sağdık kalınır (Noblit ve Hare, 1988). Meta-etnografi metodunu ortaya atan Noblit ve Hare'ye göre, meta-etnografi metodunun araştırma deseni, karşılaştırma/kümülatif sentez yapma ve sonunda yeni bir anlayış geliştirmeyi içerir.

Araştırma Süreci

Bu çalışmada, Noblit ve Hare'nin (1988) yedi basamaklı meta-etnografi metodundan yararlanılmıştır. Bu basamaklar, çalışmanın konusuna uygun olarak yeniden yapılandırılmıştır (bakınız Şekil 1).

Şekil 1. Araştırmada İzlenen Meta-etnografi Adımları

Birinci adımda, bu araştırmanın amacı ve kullanılacak araştırma desenine karar verilmiştir. İkinci adımda, ebeveynlerin çocuklarının sağlığına ilişkin karar verme süreçleri üzerine yazılmış farklı türdeki kaynakları içeren alan yazın ön taraması gerçekleştirilmiştir. Üçüncü adımda, ön tarama sonucu ortaya çıkan konular hakkında anahtar kelimelerin tespit edilmesi için çalışılmıştır. Sonunda, “ebeveynlerin çocuklarının sağlığına ilişkin karar verme süreçleri,” “okul öncesi eğitim,” “erken çocukluk eğitimi,” “anaokulu,” “COVID-19” ve “virüs” anahtar kelimeleriyle konu daraltılmış/derinleştirilmiş ve veri tabanları (örn., Academic Search Ultimate), Google ve sosyal medya (örn., Instagram) taramaları ve aynı zaman dördüncü adımda ise tam-metin okumaları gerçekleştirilmiştir. Beşinci adımda, benzerlikler ve farklar dikkate alınarak, elde edilen veriler 4 tema altında sentezlenmiştir:

- 1) Ebeveynlerin çocuklarının sağlığına ilişkin karar alma süreçleri,
- 2) Türkiye’de okul öncesi eğitimde COVID-19 önlemleri,
- 3) Dünyada okul öncesi eğitimde COVID-19 durum tespiti ve önlemleri,
- 4) COVID-19 sürecinde İtalya’da Reggio Emilia anaokulları örneği.

Altıncı adımda, temaların altında yeni anlayışlar ve yorumlar bir araya getirilmiş ve merak edilen konularda alan taraması tekrar edilmiştir. Son olarak yedinci adımda çalışmada yeni anlayışlar arasındaki bağlantılar da kurularak, sentezlerden ortaya çıkan hipotezler “öneriler” başlığı altında metin haline getirilmiştir.

Bu araştırmada, içeriden dışarıya, genelden özele ve tekrar özelden genele doğru sarmal bir durum tespit ve sentez çalışması yapılmıştır. Birinci temada, önce ebeveynlerin çocuklarının sağlığı konusundaki endişeleri ve karar alma süreçlerinin nasıl işlediği genel olarak ortaya konulmaya çalışılmıştır ve özelde de kısıtlı araştırmalar neticesinde COVID-19 sürecinde nasıl ve neye göre karar aldıklarına ilişkin araştırmalara bakılmıştır. İkinci temada ise Türkiye özelinde okul öncesi kurumlar için alınan COVID-19 önlemleri analiz edilmiştir. Daha sonra üçüncü temada genele bakılmış ve yurt dışında eğitimde COVID-19 durumu ortaya konulmuştur. Yurt dışında, okul öncesi eğitim alanında var olan durum önce genel olarak ortaya konulmuş, daha sonra İtalya’daki Reggio Emilia anaokulları örneğinde özele girilmiştir. İtalya örneğinin seçilme nedeni, bu ülkenin COVID-19 salgını ve karantina koşullarını erken dönemde ve ağır şartlarda yaşamasıdır. Meta-sentez yapıldıktan sonra Türkiye’de okul öncesi eğitimde yeniden yapılanmaya yönelik öneriler ortaya konulmuştur. COVID-19 henüz çözülememiş ve çok taze bir konu olduğundan, kısıtlı olan kaynaklarda seçime gidilmeden sentezlemeye çalışılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde bulgulara yer verilmiş ve araştırmanın temel sorusu “Pandemi sürecinde Türkiye’deki okul öncesi eğitimin yeniden yapılandırılması için neler yapılmalıdır?” sorusuna yönelik cevaplar aranmış ve bulgulara dayanılarak araştırmanın sonunda öneriler üretilmiştir.

Tema 1: Ebeveynlerin, Çocuklarının Sağlığına İlişkin Karar Alma Süreçleri

Bu temanın altında “Ebeveynlerin pandemi zamanı çocuklarının sağlığına ilişkin karar verme süreçleri nasıldır?” sorusuna yönelik bulgular sentezlenmiştir.

Çocukların sağlığıyla ilgili verilecek kararlar her zaman anne ve babaların, hatta eğitimcilerin, sağlıkçıların ve politikacıların ilgi odağı olmuştur. Anne ve babanın sağlıklı karar verebilmesi için çözümler üretilmektedir. Ancak yine de son sözü çoğu zaman ebeveynlerin söylediği, çocuğun sağlığı gibi önemli konularda, anne babanın yeterliliği tartışılır. Sağlıklı kararın kendisi kadar, anne babaları sağlıklı karara götüreceği karar süreci de çok önemlidir. Dolayısıyla bu karar mekanizmalarının nasıl işlediğini irdelemek gerekmektedir. Bu araştırma, son dönemde sıkça tartışılan, “Çocuğumu okula göndermeliyim?” sorusu, çocukların sağlığı ile ilgili önemli konularda anne babaların karar mekanizmalarının nasıl işlediğine ışık tutacaktır.

Kararlar zinciri anne ve babaların çocuk yapmaya karar vermeleriyle başlamış olur. Alan yazın irdelendiğinde, anne karnında bebeğin alınmasıyla ilgili kararlardan

tutun da, çocuk emzirmeye, çocuğa aşı yaptırmaya, çocuğu okula göndermeye kadar birçok karar aşamasından geçildiği görülmektedir. Alan yazında sıkça çocuğun sağlığıyla ilgili konularda ebeveynin eğitilmesinin önemi vurgulanmıştır. Örneğin, Berger ve Winter (1980) lise çağı genç kızların üzerinde yaptığı araştırmada, çevrede emziren örnek anne sayısının azalmasıyla, emzirme ve anne sütünün önemi konusunda daha da bilinçsizleşen gençlerin eğitim almalarının gerekliliği üzerinde durmuştur. Yani sonuçlarını irdelemeden, başkalarını örnek alma –çevresindekileri model alma– karar alma sürecinde kullanılan yollardan biridir. Öte yandan, uzun yıllardır, bilgi teknolojileri de (örn, İnternet) ebeveynin eğitilmesinde ve bilinçli karar vermesinde önemli bir rol oynamaktadır (Carolan, 2005). Ancak, Carolan, çok fazla bilginin problemlere sebep olacağını belirtmiştir. Yeni çocuk sahibi olmuş anneler üzerinde yaptığı bir araştırmada, çok fazla medikal bilgi tüketiminin annelerde korkuya sebep olduğunu ve annelerin omzunda ağır bir yük haline geldiğini tespit etmiştir. Dolayısıyla, annelerin eğitiminde verilen bilginin içeriğine ve miktarına dikkat edilmesi gerektiğini savunmuştur. Carolan, çok bilgiye sahip olunmasına rağmen, bilginin gerçekten anlaşılabilmesi veya yorumlanabilmesinin da sağlığı tehlikeye atacağına işaret etmiştir. Maayan-Metzger, Kedem-Friedrich ve Kuint (2005) 204 anne üzerinde yürüttüğü bir çalışmada, yeni doğmuş bebeklerine Hepatit B aşısını vurdurmak istemeyen annelerin eğitimi ve yüksek gelirli annelerden oluştuğunu tespit etmiş ve bu annelerin dikkatsizlikten değil, genel bir yaklaşım olarak aşığı karşı olduklarını bulmuştur. Maayan-Metzger, Kedem-Friedrich ve Kuint, medikal topluluğun bu duruma acil olarak müdahale etmesinin çocukların sağlığı açısından önemli olduğunu vurgulamıştır. COVID-19 virüsüne ilişkin olarak, kısıtlı da olsa araştırmalar, çocukların yetişkinlerden daha az risk altında olduğunu, çocuk vaka sayısının çok az olduğunu ancak çocukların taşıyıcı olma riskinin fazla olduğunu tespit etmiştir (Reddy, 2020). Ancak yeni araştırmalar gösteriyor ki, COVID-19 virüsü çocuklarda nadir görülen ama çok ciddi bir hastalığa sebep olabilmektedir: MIS-C (Reddy, 2020). Reddy, sadece New York'ta bu hastalık nedeniyle 137 vaka, 3 ölüm görüldüğünü ve bu bulgular neticesinde ailelerin çocuklarını anaokuluna götürmekte tereddüt ettiğini ve yaz okullarının iptal edildiğini belirtmiştir.

COVID-19 sürecinde ebeveynlerin hastalık kaynaklı stresten dolayı çocukları okula göndermemelerinin yanı sıra, bazı ebeveynlerin yaşadığı maddi sıkıntı da çocukların bakımını sektöre uğratmaktadır (Drane, Vernon ve O'Shea, 2020). Yani, ebeveynlerin çocuklarını anaokuluna göndermeme sebeplerinden biri işini kaybetme veya başka bir sebepten ötürü maddi sıkıntıya girme olabilir.

Ebeveynlerin karar verme süreçlerini etkileyen, aldıkları eğitim, sahip oldukları bilgi miktarı ve bilginin içeriği faktörlerinin yanı sıra, dikkat edilmesi gereken diğer bir konu da bu bilginin kaynağıdır. Yani, ebeveynlerin karar mekanizmalarını etkileyen bilginin nerden geldiği de çok önemlidir. COVID-19 virüsünde bulaşıcılık açısından en riskli gruplardan olan çocukların sağlığı için tüm yazılı ve görsel medya alarına

geçmiştir. COVID-19 virüsünün nerden, nasıl yayıldığı, etkileri, diğer virüslerden farkı, korunma yöntemleri gibi konular sıkça tartışılmaktadır. Aslında benzer tartışmalar, virüs her şekil değiştirdiğinde tekrar baştan alevlenmektedir. Örneğin, geçmişte ortaya çıkan H1N1 virüsü zamanı, bazı kesimlerce çocukların bir an önce aşı olması gerektiği vurgulanırken, öte yandan, aşıyla ilgili olumsuz görüşler de ebeveynlerde endişeye sebep olmakta ve çocuklarını aşılatmalarını engellemekteydi. Hatta bir okul müdürü ile yaptığı görüşmede Fine (2009), aşının yeni olması, yeterince denenmemiş olması, otizme sebep olduğu iddia edilen thimerosal maddesini içermesi ebeveynleri endişelendiren konuların başında geldiğini ifade etmiştir. Gerekli dozun net olması da kafaları karıştıran diğer bir konuydu (Sternberg, 2009). Günümüzde henüz COVID-19 virüsüne karşı aşı bulunamamış olsa da, aşı bulunduktan sonra, yakın bir zamanda benzer tartışmaların gündeme gelmesi olasıdır.

Gross ve Howard (2001), karar verme sürecini kişisel tercih olarak açıklayan Health Belief Model'ini ve karar verme sürecini bütüncül bir yaklaşımla –kişinin bireysel kararlılığı ve motivasyonundan kişinin doktor ile ilişkisine kadar daha kapsamlı olarak– açıklayan Interaction Model of Client Health Behavior tezini temel alarak, karma metot kullanılan kapsamlı bir araştırma yapmıştır. Bu çalışmada annelerin çocuklarının sağlığıyla ilgili nasıl karar verdiğini incelemiş ve annelerin kararlarını 5 şeyin etkilediğini tespit etmiştir: 1) işin ciddiyeti, 2) çocuğun sağlığıyla ilgili annenin sahip olduğu korkunun derecesi, 3) sağlık personelinin tutumu, 4) daha önce yaşanmış benzer tecrübeler, 5) anneye yönelik sosyal destek. Gross ve Howard, ayrıca, karar verme sürecinde tek çocuk sahibi annelerle birden fazla çocuk sahibi olan anneler arasında fark bulunmadığını belirtmişlerdir.

Topuzoglu ve diğerleri (2007) İstanbul'da sosyoekonomik seviyesi düşük mahallelerde yaptıkları bir çalışmada annelerin aşı konusunda bilgilerini, çocuklarına aşı yaptırmamalarının sebeplerini, aşının gerekliliği konusundaki fikirlerini irdelemiştir. Aşının gereksiz olduğunu düşünen annelerin yanılgılarını ortaya koymuş ve çoğu annelerin aşıların isimlerini dahi bilmediğini belirtmiştir. Daha önemlisi çocuğuna aşı yaptırmamaya karar veren annelerin gerekçelerini incelemiştir. Annelerin çocuklarına aşı yaptırmamaların sebeplerini 4 kategoride toplamıştır: 1) Annenin aile içindeki statüsünden kaynaklanan sebepler (örn., evden çıkamama, çocuklarla ilgili bütün yükün kendi üzerinde olması), 2) Sağlık personelinin davranışlarından ve tutumundan kaynaklanan sebepler (örn., hastayken çocuğa aşı yapmak istememeleri), 3) Ekonomik sebepler (örn., yol masrafını karşılayamama), 4) Diğer sebepler- aşıyla ilgili dedikodular ve umursamazlık.

Görüldüğü gibi anne babaların çocukların sağlığı ile ilgili konularda karar mekanizmalarını etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Ekonomik sebepler gibi farklı faktörlerin yanı sıra aslında ebeveynlerin içgüdüsel olarak çocukları koruma isteği olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, COVID-19 virüsünün tanınması, farkındalıkların artması ve hastalığa karşı alınacak önlemler ve müdahaleler konusunda geniş çaplı çalışmaların ebeveynler için faydalı olacağı düşünülmektedir.

Tema 2: Türkiye’de Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında COVID-19 Önlemleri

Bu temanın altında “Türkiye’de okul öncesi eğitim kurumları için pandemiye ilişkin alınan kararlar nelerdir?” sorusuna yönelik bulgular sentezlenmiştir.

MEB (2020) tarafından okul öncesi kurumlarla paylaşılan önlemlerin “temizlik” teması altında toplandığı görülmektedir. Öte yandan, aileye hangi durumlarda çocuğunu okula getirmemesi gerektiğine dair bilgilendirme ve taahhütname içeren “Bilgilendirme ve Taahhütname” formu eklendiği de görülmektedir. Ayrıca, kurum dışında servislere ilişkin önlem de yer almaktadır. Çocukların ve personelin okula girişinden itibaren başlayan, kurum bünyesinde oyunculara ve yiyeceklere kadar alınması gereken tüm önlemler şöyledir:

- “Girişte alınması gereken önlemler” başlığı altında her gün kuruma girişte, çıkışta ve gün içinde çocukların ateş ölçümü yapılacak ve ailede/çocukta COVID-19 belirtileri olup olmadığı sorulacaktır.
- “Kurumda alınması gereken önlemler” başlığı altında serviste ve kurumda el antiseptiği kullanımına ilişkin kararlar alınmıştır. Ayrıca, okulda dolaşımı en aza indirmeye ilişkin (yabancı okula giremeyecek, sınıflar arası etkileşim olmayacak, etkinlikler ve yemek sınıfta gerçekleşecek), çocukların sınıf içi oturma düzenine ilişkin (arka arkaya ve 1 metre arayla oturulacak) ve havalandırma/temiz havaya çıkmaya ilişkin kararlar alınmıştır.
- “Temizlik ve dezenfeksiyon ile ilgili önlemler” başlığı altında kurumun temizlik ve hijyenine ilişkin, “Oyuncakların temizliği” başlığı altında ise oyuncaklarının dikkatlice seçilmesi ve temizliğine ilişkin, “El hijyeninin sağlanması” ve “Yiyecek hazırlama ve servisi,” başlıkları altında yine temizlik önlemlerine ilişkin kararlar alınmıştır.
- “Çalışanlara yönelik önlemler” başlığı altında sosyal mesafe, el temizliği, maske ve COVID-19 kontrolü ele alınmıştır.
- Son olarak, “Çocuklara yönelik önlemler” ve “Bebek ve küçük çocukların bakımında alınacak önlemler” başlıkları altında ise, sosyal mesafe, damlacık oluşumunu engelleme (örn., yüksek sesli etkinlik yapmama) ve hasta çocuğun izolasyonuna ilişkin, el/kiyafet/biberon/tuvalet temizliğine ilişkin kararlar vurgulanmıştır.

Okullarda COVID-19 virüsünü temizlemeye yönelik önlemlerin yanı sıra bu virüsün kolaylıkla tutunamayacağı, anti-bakteriyel ve anti-viral korumalı kumaş üretilir. Nitekim Bursa Uludağ Üniversitesi ve BUTEKOM, CE ve ISO kalite belgeli ürettiği anti-bakteriyel ve anti-viral korumalı kumaştan maske yapmıştır (Bursa Uludağ Üniversitesi, 2020). Bu tür kumaşlardan, çocuklar için kıyafet, okul için yatak örtüsü gibi eşyalar üretmek veya eğitim malzemeleri üretmek de virüsün yayılımını azaltabilir.

Tema 3: Dünya’da Okul Öncesi Çocukları ve COVID-19

Bu temanın altında “Pandemi, yurt dışındaki okul öncesi eğitime nasıl yansımıştır?” sorusuna yönelik bulgular sentezlenmiştir.

UNESCO ve World Bank istatistiklerine göre, COVID-19 nedeniyle, dünyada çocukların yarısından fazlası eğitimden uzak kalmıştır, yani, gelişim ve öğrenmeleri desteklenememiştir (Giannini, Grant Lewis, 2020; UNESCO, 2020a; World Bank, 2020). Pandemi süresince çocuğa ve kadına yönelik şiddette artış gözlenmiştir (Peterman vd., 2020). Öte yandan, Avusturya gibi bazı ülkelerde, okulların kapatılmasıyla birlikte birçok çocuk, okulda onlara sunulan bedava sıcak yemekten de mahrum kalmıştır (Drane, Vernon ve O’Shea, 2020). Halihazırda sosyo-ekonomik statüsü düşük ailelerden gelen çocuklar, okulların da kapanmasıyla sosyo-ekonomik açıdan daha zor duruma düşmüştür. Örneğin, bazı çocuklar evlerinin özel bahçelerinde temiz havada oyun oynama imkanı bulurken, bazı çocuklar kalabalık aileleriyle küçük evlerde kalıyordular.

Öte yandan, COVID-19 sürecinde okul öncesi kurumların da maddi sıkıntı yaşadığı bir gerçektir. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri’nde okul öncesi kurumların 2/3’ünün kapatıldığı Ohio eyaletinin merkezinde, okulların geri açılması için kurumlar yardım kampanyası başlatmıştır. Özellikle, çalışmak zorunda olan ebeveynlerin çocukları için açık kalan veya açılmak istenen bu kurumların finansal durumlarının kritik olduğu için 50 milyar Dolarlık yardım toplama hareketi başlatılmıştır (Votervoice, 2020).

COVID-19 sürecinin eğitime etkileri üzerine 98 ülkede yapılan araştırma sonuçlarına bağlı olarak Reimers ve Schleicher (2020), online eğitime erişim imkanı olmayan çocukların bulunduğu ülkeler olduğunu, çocukların ve ailelerin başkalarıyla iletişim kuramadığını ve bu tür problemlerin çözümü için ciddi bir yönetim komitesi/çalışma ekibine ihtiyaç olduğunu belirtmiştir. Nitekim OECD PISA 2018 verilerine göre öğrencilerin İnternet’e erişimi açısından Türkiye son yüzde onluk dilim içindedir. Bu bilgi göz önünde bulundurulduğunda, eğitim ve iletişim için İnternet dışında farklı yollarla da çocuklara ve ailelere ulaşılmasının önemi ortaya çıkmaktadır (Reimers ve Schleicher, 2020).

Yoshikawa ve diğerleri (2020) pandeminin çocuklar üzerinde kısa sürede ve uzun sürede olumsuz etkilerinin olacağını belirtmektedir. Dolayısıyla, okullarda alınacak önlemler, temizliğin çok ötesinde olmalı, hem kısa vadede hem de uzun vadede etkileri hesaba katılarak önlemler alınmalıdır. Ayrıca, uluslararası alan yazın tarandığında, COVID-19 virüsüne karşı daha geniş çaplı önlem ve müdahale programlarına ihtiyaç olduğu görülmektedir. Yani, Bronfenbrenner’in çevre teorisine uygun olarak, makro sistemden mikro sisteme kadar çocuğu etkileyen tüm katmanlarda önlem ve müdahale paketleri hazırlanmalıdır.

Bartlett, Griffin ve Thomson'a (2020) göre, pandemi süresince çocukların ruhsal iyi-oluş halleri için çocukların; 1) İhtiyaçlarının giderileceği konusunda kendilerini güvende hissetmeye, 2) Devamlılığı olan ve belirli rutinler ve tutarlı kurallarla oluşturulmuş "Yapılandırılmış ortama" ihtiyacı bulunmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO, 2019), çocukların iyi-oluş hali için uyku, ekran ve egzersiz konusunda şunları vurgulamaktadır: Günde ekran başında hareketsiz kalma, 0-1 yaş arası çocuklar için 0 saat, 1-4 yaş arası çocuklar için en fazla 1 saat; 0-1 yaş arası için gün içinde çeşitli hareketler ve 0-1 yaş arası hareket edebilenler için ekstra 30 dakika yüzüstü yatma, 1-4 yaş arası için en az 180 dakika fiziksel hareket; ve 0-1 yaş arası için 14-17 saat, 2-3 yaş arası için 11-14 saat, 3-4 yaş arası için 10-13 saat uyku uygundur. Dolayısıyla, COVID-19 süresince çocukların iyi-oluş hallerinin desteklenmesi için ve ihtiyaçlarının karşılanması için kapsamlı bir plan yapılmalıdır.

COVID-19'a karşı kesin bir çözüm bulunamamış, ancak COVID-19 pozitif çıktıktan sonra iyileşen çocukların, hastalığa karşı korunduğu düşünülmektedir ve bu çocuklar okula kabul edilebilir (Esposito ve Principi, 2020). Öte yandan, Esposito ve Principi, bunun tespitinin de zor olduğu ve tespit edilse bile ne kadar uzun süre koruyucu olacağı belli olmadığı için, aslında maske, temizlik, ateş ölçümü, hasta çocukların okula alınmamasının en kolay çözümler olduğunu belirtmektedir. Bu durumda aslında, Türkiye'de MEB tarafından alınan kararların oldukça yerinde olduğu da görülmektedir.

İngiltere'de okula geri dönüşte alınan önlemlere örnek olarak Harries (2020) şunları belirtmiştir: Evden çalışmayan ve kritik işlerde çalışanların çocuklarına küçük gruplar halinde bakmak; çocukları yavaş yavaş okula geri çağırmak ama hepsinin bir anda gelmesini önlemek; yüz yüze dersin çok acil olduğu yaş gruplarını ve dezavantajlı çocukları öncelikli olarak geri çağırmak.

Pandemi süresince çocukların fiziksel sağlığı kadar psikolojik sağlığı da dikkate alınmalıdır ve yalnız olmadıkları hissettirilmelidir (Witt vd., 2020). Yakınına kaybeden, ebeveynlerinden sosyal mesafe kuralına uygun olarak uzak kalan, hastalık atlatan çocuklar ve evde kaldığı sürece şiddete maruz kalan çocuklar olacaktır. Çocukların psikolojik sağlığı için öğretmenler, çocukların yaşlarına uygun yöntem ve tekniklerden faydalanmalıdır. Örneğin, iyileştirici hikayelerin okunması, görsel sanatlar ve oyun gibi çocukları rahatlatan etkinliklere yer verilmesi.

Öte yandan, ikinci bir eve kapanma veya halen okula devam etmeyen çocuklar için, uzaktan eğitim imkanları olmayan (bilgisayarı veya İnternet'i olmayan çocuklar) veya bu tarz imkanları kullanmayı bilmeyenler için de önlemler alınması gerekmektedir (Giannini, Grant Lewis, 2020; UNESCO, 2020a). Reimers ve Schleicher de (2020) online eğitime erişimi olmayan öğrenciler için alternatif yollar bulunması gerektiğini ve iyi-oluş halleri için aralarında iletişim kurabilecekleri ve işbirliği yapabilecekleri yollar bulunması gerektiğini belirtmiştir. Ancak, küçük yaştaki çocukların ekran başında "pasif" durma sürelerinin unutulmaması ve buna uygun olarak alternatif çözümler

bulunması gerekmektedir. Örneğin, Susam Sokağı gibi etkileşimli çocuk programlarının sayısının artırılması, hem ebeveynlerin yükünü hafifletecektir hem de çocuğun aktif olarak öğrenmeye devam etmesini destekleyecektir.

Ayrıca, uzaktan eğitimin verimli olması için çocukların öz-düzenleme becerileri ve üst bilişsel becerileri dikkate alınmalı ve buna uygun eğitim tasarlanmalıdır (Giannini, Grant Lewis, 2020; UNESCO, 2020a). Küçük yaşta çocuklar için gerek okulda hijyen kurallarına dikkat etme, gerekse uzaktan eğitimde, her hangi bir otoriteye ihtiyaç duymadan, çocuğun kendini kontrol edebilmesi için gerekli olan öz-düzenleme becerilerinin kıymeti bu süreçte daha fazla hissedilmiştir. Çocuklarda bu beceriyi geliştirmek üzere uzmanlardan yardım alınmalıdır.

Ailelerin ve çocukların kendilerini yalnız hissetmemeleri için topluluklar (community) oluşturulmalıdır (Giannini, Grant Lewis, 2020; UNESCO, 2020a). Örneğin, COVID-19 virüsünün en fazla etkili olduğu ülkelerden biri olan İtalya'da, Reggio Emilia okulları, topluluk oluşturmak üzere harekete geçmiştir.

Tema 4: İtalya'da Reggio Emilia Anaokulları Örneği

Bu temanın altında "Pandemi, okul öncesi eğitimde 'Altın Standart' olarak tanınan İtalya'daki Reggio Emilia anaokullarında eğitime nasıl yansımıştır?" sorusuna yönelik bulgular sentezlenmiştir.

Avrupa'da COVID-19 salgını en ağır şartlarda yaşayan ülkelerin başında gelen İtalya'da, Reggio Emilia kasabesindeki Reggio Emilia (2020) okullarında, Evdekal! kuralı süresince, yine çocuklara ve yetişkinlere yönelik, dijital ortamda, "canlı webinar," "dersler," "videolar," "online dokümanlar", "evde okul," ve "evde oyun" çalışmalarına ağırlık verilmiştir. Örneğin, öğretmenler ve çalışanlar tarafından seçilen hikaye kitapları seslendirilmiş ve bu kayıtlar çocukların dinlemeleri için hem evlerine gönderilmiştir hem de reggiochildren.it web sitesinde İtalyanca olarak herkesin kullanımına ücretsiz olarak açılmıştır. Çocuklar ve yetişkinler için evde oynanabilecek oyunlar üretilmiştir. Bu oyunlara örnekler şöyledir: 1-Ses bilmecesi oyununda, çocukların verilen sesleri dinlemesi ve şu sorulara cevap araması istenmektedir: Bu nedir? Bu sana neyi hatırlatıyor? Bu sesi nerde duydun? 2-Resim bilmecesi oyununda, çocuklardan bir nesnenin küçük bir kısmının, özellikle başka bir şeye benzeyen kısmının fotoğrafını çekerek, başkalarına ne olduğu sorması istenmektedir. Ayrıca öğretmenlerin de çocuklar için çektiği fotoğrafın neye ait olduğunu tahmin etmeleri istenmektedir ancak, yanlış cevabın da çok kıymetli olduğu çünkü hayallerin kıymetli olduğu belirtilmektedir. Reggio Emilia okullarında toplumsal ilişkilerin devam etmesi adına, çocuklar, ebeveynler ve eğitimciler arasındaki iletişim ve işbirliği çok yönlü olarak devam ettirilmiştir.

Kısacası, İtalya'da Reggio Emilia okullarında, evde kaldığı sürece, toplumdaki bağların güçlü kalması, iletişimin devam etmesi ve küçük yaşta çocukların gelişimi ve öğrenmesi için çeşitli projeler hayata geçirilmiştir.

Tartışma

Bu araştırmada dört ana tema altında sentezlenen çalışmalar neticesinde çeşitli sonuçlara varılmıştır. Birinci tema olan, “ebeveynlerin çocuklarının sağlığına ilişkin karar alma süreçlerinin” Health Belief Model tarafından kişisel tercih olarak açıklandığı, Interaction Model of Client Health Behavior tarafından ise daha bütünsel ve etkileşimli (doktoru ve hastası arasındaki etkileşim sonucu gibi) olarak açıklandığı görülmektedir (Gross ve Howard, 2001). Yapılan farklı araştırmalar da ebeveynlerin karar alma süreçlerinin çeşitli faktörlerden etkilendiği ortaya çıkmıştır. Bunlar; çevrede benzer durumdaki ebeveynleri model alma, İnternet gibi bilgi teknolojilerinin sunduğu bilgiye göre karar verme, aldıkları eğitime uygun olarak genel bir yaklaşıma/tutumaya sahip olma ve buna bağlanma, yeni araştırmaları ve bulguları takip etme, ekonomik/maddi durum gibi kendi içinde yaşadığı duruma göre karar verme ve son olarak bilginin kaynağına eleştirel yaklaşma. Sonuç olarak, ebeveynlerin karar verme süreçlerini etkileyen faktörler sentezlendiğinde, ebeveynlerin aldıkları eğitim veya maddi durum gibi özel durumlarının, sahip oldukları bilgi miktarının, bilginin içeriğinin ve bilginin kaynağının karar alma süreçlerini etkilediği söylenebilir. Görüldüğü gibi ebeveynlerin çocukların sağlığı ile ilgili konularda karar mekanizmalarını etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Dolayısıyla, COVID-19 virüsünün tanınması, farkındalıkların artması ve hastalığa karşı alınacak önlemler ve müdahaleler konusunda geniş çaplı çalışmalarla ebeveynlerin bilgilendirilmesi ve bu süreçte ebeveynlerin kararlarını etkileyen faktörlerin dikkate alınmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Bu araştırmanın ikinci teması olan “Türkiye’de okul öncesi eğitim kurumlarında COVID-19 virüsüne karşı önlemler” Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenmiş ve okullara ulaştırılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB, 2020) okul öncesi eğitim kurumlarında COVID-19 virüsünün bulaşmasını engellemek için aldığı önlemler şu başlıklar altında gruplandırılmıştır: “Girişte alınması gereken önlemler,” “kurumda alınması gereken önlemler,” “temizlik ve dezenfeksiyon ile ilgili önlemler,” “oyuncakların temizliği,” “el hijyeninin sağlanması,” “yiyecek hazırlama ve servisi,” “çalışanlara yönelik önlemler,” “çocuklara yönelik önlemler” ve son olarak “bebek ve küçük çocukların bakımında alınacak önlemler.” Alınan tüm bu önlemlere rağmen, birçok veli çocuğunu okula gönderme konusunda tereddüt etmekte, risk tespiti halinde uzaktan eğitime tekrar dönmekte ve okul öncesi eğitim kurumlarında yüz-yüze eğitime devam eden çocukların sayısında azalma gözlemlenmektedir.

Bu araştırmanın üçüncü teması olan “Dünyada COVID-19 durum tespiti” başlığı altında okul öncesi çocuklarının ve kurumlarının durumuna ilişkin alan yazın verileri sentezlenmiş ve dünya üzerinde %90’dan fazla çocuğun salgın nedeniyle eğitimden uzak kaldığı, çocuklara yönelik ihmal ve istismarın bu süreçte arttığı, sosyo-ekonomik farklılıkların daha fazla belirgin hale geldiği ve kurumların sadece eğitim açısından değil finansal açıdan da sıkıntıya girdiği görülmüştür. Uzaktan eğitim için kullanılan yöntemlerden biri olarak İnternet’e bağımlı online eğitimlerin her kesime ulaştı-

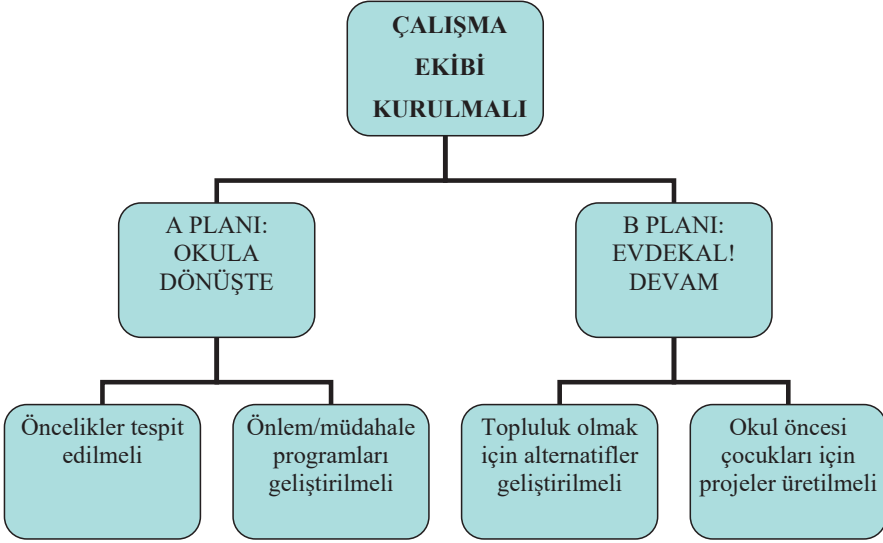
rişimlenmediği, ulaştırılsa bile eğitimciler tarafından sınırlılıklarının bilinmediği ve nasıl kullanılacağı gerektiğine dair yeterince bilgiye sahip olunmadığı anlaşılmıştır. Uzaktan eğitimin ve yüz-yüze eğitimin bu süreçte yeniden yapılandırılması gerektiği ve bütüncül bir yaklaşımla çocukların fiziksel, ruhsal ve zihinsel gelişiminin ve iyi-oluş halinin desteklenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Çeşitli ülkelerde hem kısa vadede hem de uzun vadede okul öncesi eğitimin yeniden yapılandırılmasına ilişkin adımlar atıldığı görülmüştür. Yüz-yüze veya uzaktan eğitim durumunda neler yapılması gerektiğinin üzerinde durulmuştur. Tüm bunları başarabilmek için ekipler kurulması gerektiği ve üzerinde çalışma yapılması gerektiği vurgulanmıştır.

Son olarak, bu araştırmanın dördüncü teması olan “İtalya’da Reggio Emilia Anokulları Örneği” başlığı altında örnek bir eğitim yaklaşımı sunulmuştur. İtalya, COVID-19 salgını ve karantina koşullarını erken dönemde ve ağır şartlarda yaşamıştır. İtalya’nın Reggio Emilia kasabasında bulunan ve okul öncesi eğitimde “altın standart” olarak tanınan Reggio Emilia okulları (New, 2007; Thornton ve Brunton, 2010; Thornton ve Brunton, 2015) bu sürecin başından beri eğitime devam eden nadir okul öncesi eğitim kurumlarından biridir. Reggio Emilia okullarında eğitim sadece online eğitim ile sınırlandırılmamış, online eğitime erişimi olmayan çocuklar da dikkate alınarak uzak eğitimin farklı yolları da kullanılmıştır. Ayrıca, yanlış uygulandığında pedagojik açıdan sıkıntılara sebep olan online eğitimin küçük çocuklar için verimli olması ve çocuk merkezli olması için güzel örnekler sunmuştur. Reggio Emilia okullarının eğitimcileri, tüm bunları “topluluk” olmaya devam etmek için yaptıklarını, doğru ya da yanlış cevaplardan ziyade hayal kurmanın ve zihni çalıştırmanın önemli olduğunu vurgulamıştır. Kısacası, Reggio Emilia okullarında çocuk-merkezli çalışmalar, yaratıcı düşünme ve yaratıcı etkinlikler, çocukların sosyalleşmesi ve tüm toplum olarak birlik ve beraberliğin devam etmesi ve dayanışmanın önemi vurgulanmış ve buna uygun olarak hem çocukların, hem eğitimcilerin, hem de ebeveynlerin eğitimleri devam ettirilmiştir.

Tüm bulgular dikkate alınarak, Türkiye’de okul öncesi eğitimde yeniden yapılanmaya yönelik öneriler bir sonraki bölümde ortaya konulmuştur.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada, okul öncesi eğitimde COVID-19 konusunda, kısıtlı imkanlar dahilinde yürütülen çalışmalar ve dokümanlar sentezlenmiştir. Araştırmaların çok az olduğu ve belirsizliğin yoğun olduğu bu pandemi döneminde, ebeveynlere ve karar vericilere yardımcı olması amacıyla, meta-etnografi metodu kullanılarak, pandemi sürecinde okul öncesi eğitimin yeniden yapılmasına yardımcı olabilecek öneriler sunulmuştur (bakınız Şekil 2). Önerilerin geliştirilmesi için, COVID-19 virüsüne ilişkin daha fazla bilgiye ihtiyaç duyulmaktadır. COVID-19 virüsü tanındıkça, öneriler yenileri eklenebilecektir.

Şekil 2. Meta-etnografi Metoduyla Ortaya Çıkan Hipotezler/Öneriler

Öneriler:

- Türkiye çapında ve yerel düzeyde, okul öncesine yönelik COVID-19 yapılanması için bir çalışma ekibi kurulmalıdır. Bu ekipte okul öncesi eğitim uzmanlarının yanı sıra halk sağlığı hekimleri ve beslenme uzmanları gibi hangi paydaşların olması gerektiği tespit edilmelidir.
- Öncelikler tespit edilmeli, okula dönüşler yavaş ve en acil olandan başlamalıdır.
- Okula dönüşte, temizlik, sosyal mesafe, damlacık oluşumunu engelleme (örn., açık havada eğitim yapma) gibi kurallara uyulmalıdır.
- Dolaşımın azaltılması amacıyla önlemler alınmalıdır (örn., çok az sayıda çocuklardan sınıfların oluşturulması).
- Çocukların psikolojik sağlığı için, öğretmenler çocukların yaşlarına uygun yöntem ve tekniklerden faydalanarak çocukları rahatlatmalıdır.
- Risk altında olan, evde şiddete maruz kalan, ihmal ve istismara uğrayan, evde gelişim, öğrenme ve becerileri desteklenmeyen dezavantajlı çocukların ihtiyaçları tespit edildikten sonra bireysel destek sağlanmalıdır.

- Okullarda COVID-19 virüsünün kolaylıkla tutunamayacağı kumaşlardan kıyafet ve eğitim malzemesi üretilmelidir. Kısacası, pandemiye karşı teknoloji ve yeniliklerden faydalanılmalıdır.
- Çocukların iyi-oluş halleri için ve ihtiyaçlarının (örn, uyku, egzersiz, güvende hissetme) karşılanması için kapsamlı bir plan yapılmalıdır.
- Eğitimde kriz yönetimine ilişkin ebeveynlere ve eğitimcilere eğitim verilmelidir. Çocuklarla yapacakları etkinlikler ve sergileyecekleri tutumları ve davranışlarına ilişkin bilgi sahibi olmalıdırlar.
- Ailelerin ve çocukların kendilerini yalnız hissetmemeleri için topluluklar (community) oluşturulmalıdır.
- Evde kalan okul öncesi çocuklar için, onların gelişimlerini ve öğrenmelerini destekleyecek projeler üretilmelidir.
- Projeler üretilirken, online eğitime erişimi olmayan çocuklar için alternatif yollar bulunmalıdır (örn., Reggio Emilia örneğinde olduğu gibi eve çalışma gönderme gibi uzaktan eğitimin farklı yolları kullanılabilir).
- Uzaktan eğitimin verimli olması için çocukların öz-düzenleme becerileri ve üst bilişsel becerileri gibi gelişimsel özellikleri ve becerilerinin yanı sıra bireysel farklılıkları dikkate alınmalı ve buna uygun eğitim tasarlanmalıdır.
- Uzaktan eğitimin çocuklar için verimli olması için etkileşimli çalışmalar hazırlanmalıdır.

Kaynakça

- ATKINS, S., LEWIN, S., SMITH, H., ENGEL, M., FRETHEIM, A., and VOLMINK, J. (2008). Conducting a meta-ethnography of qualitative literature: Lessons learnt. **BMC Medical Research Methodology**, 8(1), 10.
- BARTLETT, J. D., GRIFFIN, J., and THOMSON, D. (2020). Resources for supporting children's emotional well-being during the COVID-19 pandemic. **Child Trends**. 12 Haziran 2020 tarihinde <https://www.childtrends.org/?s=Resources+for+supporting++children%E2%80%99s+emotional+well-being+during> adresinden erişildi.
- BERGER, A., and WINTER, S. T. (1980). Attitudes and knowledge of secondary school girls concerning breast feeding. **School Health**, 19(12), 825-826.
- BURSA Uludağ Üniversitesi. (2020). Bez maske üretimine AR-GE desteği sürüyor. 12 Haziran 2020 tarihinde <https://uludag.edu.tr/haber/view/8703/bez-maske-uretimine-ar-ge-destegi-suruyor> adresinden erişildi.
- CAROLAN, M. (2005). Health literacy and the information needs and dilemmas of first-time mothers over 35 years. **Journal of Clinical Nursing**, 16(6), 1162-1172.

- DRANE, C., VERNON, L., and O'SHEA, S. (2020). The impact of 'learning at home' on the educational outcomes of vulnerable children in Australia during the COVID-19 pandemic. Literature Review prepared by the National Centre for Student Equity in Higher Education, Curtin University, Australia. 13 Haziran 2020 tarihinde <https://www.ncsehe.edu.au/publications/learning-at-home-educational-outcomes-vulnerable-children-australia-covid-19/> adresinden erişildi.
- ELLIS, C. (2009). *Revision: Autoethnographic reflections of life and work*. Walnut Creek, CA: Left Coast Press.
- ELSEVIER. (2020). A guide for writing scholarly articles or reviews for the Educational Research Review. 21 Mayıs 2020 tarihinde https://www.elsevier.com/__data/promis_misc/edu-revReviewPaperWriting.pdf adresinden erişildi.
- ESPOSITO, S., and PRINCIPI, N. (2020). School closure during the coronavirus disease 2019 (COVID-19) pandemic: An effective intervention at the global level? *JAMA Pediatrics*, 174(10), 921-922. DOI:10.1001/jamapediatrics.2020.1892 14
- FINE, L. (2009). Schools taking part in campaign to give swine-flu vaccine. *Education Week*, 29(8), 6.
- GIANNINI, S., and GRANT LEWIS, S. (2020). Three ways to plan for equity during the school closures. 14 Haziran 2020 tarihinde <https://gemreportunesco.wordpress.com/2020/03/25/three-ways-to-plan-for-equity-during-the-coronavirus-school-closures/> adresinden erişildi.
- GROSS, G. J., and HOWARD, M. (2001). Mothers' decision-making processes regarding health care for their children. *Public Health Nursing*, 18(3), 157-168.
- HARRIES, J. (2020). Education Secretary's statement on coronavirus (COVID-19): 16 May. 15 Haziran 2020 tarihinde <https://www.gov.uk/government/speeches/education-secretarys-statement-on-coronavirus-covid-19-16-may> adresinden erişildi.
- HUGHES, S., and NOBLIT, G. (2017). Meta-ethnography of autoethnographies: A worked example of the method using educational studies. *Ethnography and Education*, 12(2), 211-227.
- MAAYAN-METZGER, A., KEDEM-FRIEDRICH, P., and KUINT, J. (2005). To vaccinate or not to vaccinate—that is the question: Why are some mothers opposed to giving their infants hepatitis B vaccine? *Vaccine*, 23, 1941–1948.
- MEB (Millî Eğitim Bakanlığı). (2020). *Kreşlerde, gündüz bakımevlerinde ve okul öncesi eğitim kurumlarında alınması gereken önlemler*. Bölüm 43. COVID-19 salgın yönetimi ve çalışma rehberi. 209-216. 12 Haziran 2020 tarihinde <https://covid19bilgi.saglik.gov.tr/tr/salgin-yonetimi-ve-calisma-rehberi.html> adresinden erişildi.
- MUTTON, T. (2020). Teacher education and COVID-19: Responses and opportunities for new pedagogical initiatives. *Journal of Education for Teaching*. DOI: 10.1080/02607476.2020.1805189
- NEW, R. S. (2007). Reggio Emilia as cultural activity theory in practice. *Theory Into Practice*, 46(1), 5-13.

- NOBLIT, G. W., and HARE, R. D. (1988). *Meta-ethnography: Synthesising qualitative studies*. London: SAGE Publications. 31 Ağustos 2006 tarihinde <http://www.sagepub.com/booksProdDesc.nav?prodId=Book2416> adresinden erişildi.
- NOYES, J. (2006). The use of in synthesising qualitative research findings. 16 Haziran 2020 tarihinde https://stti.confex.com/stti/congrs06/techprogram/paper_30033.htm adresinden erişildi.
- PETERMAN, A., POTTS, A., O'DONNELL, M., THOMPSON, K., SHAH, N., OERTELT-PRIGIONE, S., and VAN GELDER, N. (2020). *Pandemics and violence against women and children*. CGD Working Paper 528. Washington, DC: Center for Global Development. 12 Haziran 2020 tarihinde <https://www.cgdev.org/publication/pandemics-and-violence-against-women-and-children> adresinden erişildi.
- REDDY, S. (2020). Life & arts -your health: Coronavirus risk to kids could affect reopening decisions. *The Wall Street Journal*, Eastern edition; A.11, New York, N.Y.
- REGGIO Emilia. (2020). At home with the Reggio approach. 14 Haziran 2020 tarihinde <https://www.reggiochildren.it/en/> adresinden erişildi.
- REIMERS, F. M., and SCHLEICHER, A. (2020). A framework to guide an education response to the COVID-19 Pandemic of 2020. OECD. 12 Haziran 2020 tarihinde https://www.hm.ee/sites/default/files/framework_guide_v1_002_harward.pdf adresinden erişildi.
- SEVILLA, A., and SMITH, S. (2020). Baby steps: The gender division of childcare during the COVID-19 Pandemic. Discussion paper Series. IZA Institute of Labor Economics, Almanya. 13 Haziran 2020 tarihinde <https://www.iza.org/publications> adresinden erişildi.
- SPAULL, N. (2020). COVID-19 and schooling in South Africa: Who should go back to school first? *Prospects*. DOI: 10.1007/s11125-020-09470-5
- STERNBERG, S. (2009). H1N1 trials off to fast start. *USA Today*. 12 Haziran 2020 tarihinde <https://www.pressreader.com/usa/usa-today-international-edition/20090812/282166467196823> adresinden erişildi.
- THOMAS, M. S. C., and ROGERS, C. (2020). Education, the science of learning, and the COVID-19 crisis. *Prospects*, 49, 87-90. DOI: 10.1007/s11125-020-09468-z
- THORNTON, L., and BRUNTON, P. (2010). *Bringing the Reggio approach to your early years practice* (2nd ed.). London: Routledge. DOI: 10.4324/9780203850893
- THORNTON, L., and BRUNTON, P. (2015). *Understanding the Reggio approach* (3rd ed.). London: Routledge.
- TOPUZOGLU, A., AY, P., HIDIROGLU, S., and GURBUZ, Y. (2007). The barriers against childhood immunizations: A qualitative research among socio-economically disadvantaged mothers. *The European Journal of Public Health*, 17(4), 348-352.
- UNESCO. (2020a). 10 recommendations to plan distance learning solutions. 13 Haziran 2020 tarihinde <https://en.unesco.org/news/covid-19-10-recommendations-plan-distance-learning-solutions> adresinden erişildi.

- UNESCO. (2020b). COVID-19 educational disruption and response. Paris: Author. 28 Ağustos 2020 tarihinde <https://en.unesco.org/news/covid-19-educational-disruption-and-response> adresinden ulaşıldı.
- VOTERVOICE. (2020). 12 Haziran 2020 tarihinde <https://www.voterveice.net/GroundworkOhio/Campaigns/75138/Respond> adresinden erişildi.
- WHO (World Health Organization). (2019). Guidelines on physical activity, sedentary behaviour and sleep for children under 5 years of age. World Health Organization. License: CC BY-NC-SA 3.0 IGO. 13 Haziran 2020 tarihinde <https://apps.who.int/iris/handle/10665/311664> adresinden erişildi.
- WITT, A., ORDÓÑEZ, A., MARTIN, A., VITIELLO, B., and FEGERT, J. M. (2020). Child and adolescent mental health service provision and research during the Covid-19 pandemic: challenges, opportunities, and a call for submissions. **Child Adolescent Psychiatry Mental Health**, 14(19). DOI:10.1186/s13034-020-00324-8.
- WORLD BANK. (2020). The COVID-19 pandemic: Shocks to education and policy responses. 15 Ağustos 2020 tarihinde <https://www.worldbank.org/en/topic/education/publication/the-covid19-pandemic-shocks-to-education-and-policy-responses> adresinden ulaşıldı.
- WRIGHT, B. L. (2020). Understanding the sociocultural context of families is more important than ever (NAEYC COVID-19 statement). 12 Temmuz 2020 tarihinde <https://www.naeyc.org/resources/blog/understanding-sociocultural-context-families-more-important-ever> adresinden erişildi.
- XAFIS, V. (2020). 'What is inconvenient for you is life-saving for me': How health inequities are playing out during the COVID-19 pandemic. **Asian Bioethics Review**, 12, 223–234.
- YOSHIKAWA, H., WUERMLI, A. J., BRITTO, P. R., DREYER, B., LECKMAN, J. F., LYE, S. J., PONGUTA, L. A., RICHTER, L. M., and STEIN, A. (2020). Effects of the global COVID-19 pandemic on early childhood development: Short- and long-term risks and mitigating program and policy actions. **The Journal of Pediatrics**, 223, 188-193. DOI:10.1016/j.jpeds.2020.05.020.
- ZERO TO THREE. (2020). How COVID-19 is impacting child-care providers. 15 Ağustos 2020 tarihinde <https://www.zerotothree.org/resources/3398-how-covid-19-is-impacting-child-care-provider> adresinden ulaşıldı.